

PRINCIPY PRÁVNÍHO MYŠLENÍ

OBECNÉ PRÁVNÍ PRINCIPY
A
ZÁSADY SOUKROMÉHO PRÁVA

*Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.*

verze 1.8 (2011)

© Ivo Telec, 2005

Ius est ars boni et aequi

Publius Iuventilius Celsus, D. 1, 1, 1 pr.

kol. 70 – kol. 140 po Kr.

TEMATICKÝ PŘEHLED

1. účel a soustava
2. právní normy: právní principy a právní pravidla
2. životní princip a postoj
3. obecné právní principy
4. zásady soukromého práva
5. zvláštní zásady soukromého práva
6. zásady soukromoprávních institucí

1. ČÁST

PRÁVNÍ PRINCIPY A PRÁVNÍ PRAVIDLA

DWORKIN

*Když se práva
berou vážně*

R O B E R T A L E X Y

POJEM
A PLATNOST
PRÁVA

ROBERT ALEX Y

POJEM A PLATNOST PRÁVA

KALLIGRAM

EDITORI

ALEXANDER BRÖSTL
PAVEL HOLLÄNDER

KALLIGRAM

PRÁVNICKÉ UČEBNICE

Filip Melzer

**Metodologie
nalézání práva**

Úvod do právní
argumentace

C·H·BECK

?

právní jistota (jistota nabytého práva)

poctivost a důvěra

Každé právní dobro lze vyjádřit právním principem

VÝMĚR PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

- **Normativní právní věty** v literární podobě vyjadřující:
 1. **abstraktní příkazy** (= právní normy)
k optimalizaci chování (*Optimierungsgebote*)
bez konkrétní skutkové podstaty
 2. **hodnotové a funkční základy** právně normativní soustavy (právního řádu),
způsobilé poměřování (vážení)

= mětí dobrého, má býti právní dobro
(hodnota),
*např. má být jistota nabytého
vlastnického práva (dobro)
či dobrá víra (nezaviněná nevědomost)
má být chráněna (dobro)*

- **Účeloslovně-hodnotová argumentace**
právními principy při:
 1. tvorbě práva
 2. výkladu práva
 3. dotváření práva podobností (analogií)
či teleologickou redukcí

ZDROJE

1. **idea práva**
2. **právní řád (pozitivní právo), volní projev zákonodárce, následek politického rozhodnutí**

*např. princip právně rovného zacházení
v antidiskriminač. zák. č. 189/09 Sb.*

■ Druhy:

1. psané §§§§

např. rovné zacházení, dobrá správa

2. nepsané, vyvozené (indukované) z:

a. právních pravidel (ze součásti právního řádu)

b. ideje práva mimo právní řád,
zákonodárnou politiku a politickou vůli
zákonodárce

ÚČEL PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

1. **bezprostředně normativní s cílem přímo právně upravit lidské chování**
2. **aplikační vč. právní argumentace**
3. **zákonodárně politický a technický**
4. **výkladový**

JUDIKATURA

Mezi obecně uznávané právní principy patří v oblasti práva ústavního pravidla počítání času, jak jsou v evropském právním myšlení srozumitelně a smysluplně vymezena od dob římských.

Nál. ÚS, Pl. ÚS 33/97 z 17. 12. 97 ve věci zrušení ustanovení zák. na ochranu zvířat proti týrání.

SOUSTAVA PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

1. obecné právní principy
přirozené (obecné) zásady právní
2. obecné zásady práva **soukromého**
3. obecné zásady práva **veřejného**
4. zvláštní (**odvětвовé**) zásady práva
soukromého
5. zvláštní (**odvětвовé**) zásady práva veřejného
6. zásady právních **institucí**

CO JIM PŘEDCHÁZÍ?

?

ŽIVOTNÍ PRINCIP

- **Princip vzájemného podporování**
(Prinzip der Stützender Hilfe)
- **Přirozenost lásky** = kladné nastavení světa
 - ✗ rušení zneužitím svobodné vůle

ŽIVOTNÍ POSTOJ

■ Přirozený postoj ke spravedlnosti

- ✓ každodenní zkušenost, zejm. prožitím
- ✓ samozřejmé, bezděčné, vnímání významu věcí a přesvědčení o něm;
„dětsky nevinný“ postoj

■ Právně teoretický postoj

- ✓ cílem *porozumět*, čím věci jsou (zatřídit je)
- ✓ **zproblematizování** přirozeně známého světa
- ✓ **vyvolání právního problému**
- ✓ **rozumové zpochybnění** přirozeného postoje

SPOLEČENSKÉ ŘÁDY

- **Náboženský;** např. náboženské symboly
- **Morální;** srv. morální závazky a morální nároky, veřejnou morálku právnických povolání
- **Právní;** srv. právní principy a právní pravidla
- **Hospodářský;** viz zásady hospodářské soutěže
- **Vědecký;** srv. vědecké zvyklosti
- **Politický;** např. politické symboly nebo politická odpovědnost za politický delikt

PŘÍKAZY PRÁVA

Praecepta iuris sunt haec:

*Honeste vivere,
alterum non laedere,
suum cuique tribuere.*

Domitius Ulpianus, D 1, 1, 10, 1
(170 – 228 po Kr.)

PŘEDPOROZUMĚNÍ

*... každý dobře ví, že smlouvy se mají plnit,
dluhy platit, nikoho neuvádět v omyl,
nepomlouvat ani neokrádat ...*

- **Právní řád jen formalizuje všeobecně známé rady, jak žít bez újmy vlastní nebo bližnímu**
 - ✗ **státně pozitivistická závislost na předpisu na všechno (nadužívání rozumu) ☹**
nebo na pouhém textu předpisu (nepoužívání rozumu) ☹

OBECNÉ PRÁVNÍ PRINCIPY

- **Osvědčené principy právního státu**
= právní principy
preamb. Ú
- **Argumentační důsledky logické nebo právně rétorické pro celý právní řád**

HLEDÁNÍ VÝCHODISKA

strictum ius

×

aequitas

summum ius, summa iniuria

VÝCHODISKA

- 1. Povaha věci a míra všech věcí**
(Natur der Sache)
- 2. Přirozený smysl práva,**
podstata a smysl lidských práv
(naturalis ratio)
- 3. Spravedlnost**
(aequitas)
- 4. Logika věci**

UZNÁNÍ

- obecné zásady práva, uznané civilizovanými národy
čl. 38/1 Statutu Mezinárodního soudního dvora v Haagu, 1945
(č. 30/47 Sb.)
- obecné zásady mezinárodního práva
čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv
a základních svobod, 1950 (č. 209/92 Sb.)
- zásady spravedlnosti (ekvita)
§ 25/3 z. č. 216/94 Sb., o rozhod. říz. a o výkonu rozhod. nálezů

POVAHA A CÍL PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

- **Axiomatická povaha**

apriorní dobra, všeobecně osvědčené a uznávané, které **netřeba dokazovat (axiomy)**, jimiž se právní řád právního státu nechává ovládat (**vláda práva**); úhelné kameny práva

- **Cíl**

trvalé udržování **obecného právního dobra (míru)** mezi lidmi a vůči přírodě

- **Vnitřní jednota, soudržnost a účelnost práva**

PRÁVNÍ PRINCIP A POLITIKA

- **Právní princip**

„nikdo nesmí mít prospěch ze svého protiprávního jednání“

- **Politika v právních pravidlech**

„přímé daně se mají snížit, nepřímé zvýšit“ ➔ **zákonný příkaz (právní pravidlo)**

POLITIKA A PRÁVO

- **Vláda lidu**

- **Svrchovanost lidu**

relativní skupinové,
např. stranické,
zájmy, předsudky
soutěž o veřejnou moc

- **Vláda práva**

- **Právní stát**

- a. demokratický
- b. jiný

objektivní zájem
spravedlnosti

služba spravedlnosti

PŘEHLED PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

- **Právní ctnosti (právní hodnoty)**
 1. spravedlnost
 2. úcta a uznání zdroje přirozených práv (Vyšší moci)
 3. nezadatelnost přirozených práv
 4. svoboda vůle
 5. osobní odpovědnost
 6. nedotknutelnost lidské bytosti
 7. rozumnost a rozumné (legitimní, oprávněné) očekávání
 8. poměrnost
 9. přiměřenost

- 10. poctivost a důvěra
- 11. úcta k právům a svobodám jedince
- 12. rovnost v právech (právní rovnost)
- 12. právní bezpečí
- 13. obecné právní dobro
- 14. dobrá vůle
- 15. dobrá víra (*bona fides*)
- 14. dobré mravy (*bonos mores*)
- 15. dobrá pověst
- 16. dobrá správa

19. veřejná morálka
20. veřejný pořádek; *srv. právo známkové*
21. zákon nepůsobí zpětně (*lex retro non agit*)
22. z bezpráví právo nevznikne
(*ius ex iniuria non oritur*)
23. bezpráví neospravedlňuje bezpráví
(*iniuria non excusat iniuriam*)

25. není trestu bez zákona, není trestného činu bez zákona, aj.

- *In favorem vitae*
- *In favorem libertatis*
- *In favorem auctoris*

METODIKA POMĚŘOVÁNÍ PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

1. abstraktní porovnání právních principů (bez ohledu na konkrétní věc)
2. posouzení hierarchie právních principů z hlediska právní síly (ústavní, či podústavní)
3. posouzení, v jaké míře jsou principy dotčeny v konkrétní věci
4. vlastní poměřování (optimalizace použití dotčených principů; co nejvíce použít pokud možno všechny)

■ Intenzita dotčení právních principů:

- a. plné zabránění použití určitého principu
- b. částečné zabránění

2. ČÁST

PRÁVNÍ PRINCIPY A PRÁVNÍ PRAVIDLA JAKO PRÁVNÍ NORMY

STRUKTURA PRÁVNÍ NORMY

- **Dvojčlenná struktura**
 1. **skutková podstata** (hypotéza, antecedent)
podmiňující část, *např. poškození zdraví*
 2. **právní důsledek** naplnění skutkové podstaty
(sankce, účinek, konsekvent)
podmíněná část, *např. závazek nahradit škodu na zdraví*
- ➔ **implicitní zásada** (princip) *neminem laedere*

- podřazení nastavšího **konkrétního** skutku (děje),
např. poškození zdraví,
abstraktní skutkové podstatě,
viz delikt škody,
s přivozením **konkrétního** právního
následku,
tj. deliktního závazku reparačního

PRÁVNÍ SOUSTAVA PRÁVNÍCH NOREM

1. Právní principy

(Prinzipienmodelle)

= příkazy k optimalizaci,
používané v co nejvyšší
míře vzhledem k možnosti:

- i. **skutkové** (děj)
- ii. **právní:**
 - a. poměřované kolidující
jiné principy
 - b. právní pravidla

2. Právní pravidla

(Regelmodelle)

= definitivní:

- a. **příkazy**
např. splnit dluh
- b. **zákazy**, *např. zákaz
znehodnocujícího užití
uměleckého díla*
- c. **dovolení**
viz zákonné licence
- d. [zmocnění]

■ Právní principy

- platí **souběžně**
2 nebo i více
- liší se mírou
intenzity platnosti
(významností)
- kříží se a vyvažují
se vzájemně

■ Právní pravidla

- platí **výlučně 1**
příkaz, zákaz,
nebo dovolení
- jedno ruší druhé

- **Použití poměřením**
principů (hodnot)
(např. poměřením dobré víry a právního bezpečí)

- **metoda poměrnosti**
(proporcionality)

- přibližování se

Dworkin, 1984, Alexy, 1985

- **Použití podřazením**
skutku pod právní
pravidlo
(např. pod zákaz)

- **metoda podřazení**
(subsumpce)

- ideji spravedlnosti

Sieckman, 1990

■ Původ právního principu

- ☛ všeobecné povědomí o přiměřenosti a závaznosti; trvá udržováním povědomí

■ Původ právního pravidla

- ☛ politické rozhodnutí, politická dohoda aj. politické dorozumění straníků či jiných politiků; vliv nahodilosti; trvá do zrušení

PRÁVNÍ PRINCIPY A PRÁVNÍ PRAVIDLA

- **2 normativní prvky práva (právního řádu):**
 1. princip (hodnotový význam *prima facie*)
 2. pravidlo
- **Shodnost účelu** ➔ dobro a spravedlnost
- **Jednotný účeloslovný význam právního řádu a obou jeho prvků**
 - principy i pravidla mají být prodchnuty stejným „kmitočtem“, laděny na stejnou strunu

■ Právní principy

1. *secundum et intra legem*

= mohou být i právními pravidly

2. *praeter legem*

= právně politické podněty

3. *extra (contra) legem*

= *ius non scripta*

- **Způsob řešení střetu 2 prvků práva:**
Stanoví-li právní princip jinak nežli právní princip, nebo naopak,
použije se ten normativní prvek práva (právního řádu),
který je **přirozenější** a v konkrétní nastalé věci **spravedlivější**
 - ☛ míra přirozenosti
 - ☛ míra spravedlivého uspořádání věci

- **Poměr právního principu a právního pravidla:**

neplatí

zásada *lex specialis derogat legi generali*

3. ČÁST

PŘIROZENÉ ZÁSADY PRÁVNÍ

PRÁVNÍ ZÁSADY

- **Právní zásady**, na nichž je vybudován zákon; souladné s právními principy; vyjádřeny:
 - ✓ zákonem (*secundum et intra legem*)
 - ✓ mimozákonně (*praeter legem, extra legem*)
- 1. **obecné**
- 2. **zvláštní (odvětvové)**, např. práva obchodního
- 3. **jednotlivých právních institucí**
např. právní ochrany osobnosti nebo rodiny

PŘIROZENÝ SMYSL ZÁKONA

- § 7 ABGB (1811), *natürliches Sinn eines Gesetzes causa finalis*

= **objektivní uspořádání poměrů**
mezi lidmi nebo vůči přírodě,
které vychází z přirozených **zákonitostí** světa,
z přirozených lidských **práv** z nich
vyplývajících, jakož i z **cíle** lidského života

PŘIROZENÉ ZÁSADY PRÁVNÍ

- § 7 ABGB (1811) a vládní návrh o. z. (2009)
natürliche Rechtsgrundsätzen

= **nezadatelné životní zásady právního významu, státy uznávané a používané, nikoli však státy stanovené**

= **zásady spravedlnosti (ekvita)**

ZÁSADY SPRAVEDLNOSTI

- **Přirozená spravedlnost** (*natural justice*)
 - = **nepsané hmotné právo** (*ius non scripta*);
používáno mj. v rozhodčím řízení z vůle účastníků majetkového sporu
(ekvita, *ex aequo et bono*)
např. zásada neminem laedere
- **Co je spravedlivé?**
To, co je přirozeně (objektivně) prospěšné.

KTERÉ TO JSOU?

1. ochrana života a zdraví, cti, důstojnosti a soukromí (**osobnosti**)
2. ochrana **rodiny**
3. ochrana **vlastnictví**
4. ochrana **slabšího** před bezdůvodnou újmou pro **nedostatek věku** (ochrana nezletilce) nebo pro **závislost** svého postavení (ochrana slabší strany)
5. nikdo nesmí bezdůvodně **těžít z vlastní neschopnosti** k újmě jiného

6. slib **zavazuje**; smlouvy mají být plněny (*pacta sunt servanda*)
7. nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží
8. předpoklad **dobré víry** právního jednání nebo jiného chování (**vyvratitelná domněnka**)
9. zákaz zneužití práva k újmě jiného
10. nikdo nemůže zasáhnout do integrity jiného
11. nikdo nemůže na jiného převést více práv nežli má sám

12. nikdo nesmí být nucen setrvávat ve společenství
13. nikdo nesmí být nucen vzdát se budoucích (neznámých) práv; *viz a. z.*
14. nikdo nemůže mít prospěch z vlastního protiprávního jednání nebo z toho, že jednal ve zlé víře či proti dobrým mravům
15. nikomu neškodit

16. nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží
17. nikdo se nemůže bezdůvodně obohatit na úkor jiného
18. spravedlivý důvod
19. práva bdělým (*vigilantibus iura scripta sunt*)
aj.

4. ČÁST

ZÁSADY SOUKROMÉHO PRÁVA (ODVĚTVOVÉ ZÁSADY)

VÝZNAM

1. **hierarchicky hodnotový účel práva**
 2. **ústavní přizpůsobení (konformita) podústavního práva**
 3. **jednota, soudržnost a účel práva**
 4. **všeobecná znalost práva**
 5. **smysluplnost (ospravedlnění) práva**
 6. **zákonodárné vodítko pro budoucí právo**
 7. **argumentační a interpretační vodítko platného práva**
- **Různá teoretická třídění zásad v písemnictví**

1. PRIVÁTNÍ AUTONOMIE

- **Vše dovoleno, co není zakázáno**

čl. 2/3 LZPS, čl. 2/4 Ú, § 2/3 o. z., § 263 obch. z.

1. **svoboda volby právně jednat,
nebo nejednat**

výjimkou smluvní přímus

2. **svoboda volby smluvníka**

např. i veřejnou nabídkou komukoli

- 3. svoboda volby účelu, obsahu, způsobu a formy právního jednání**
smlouvy typové nebo atypové, smíšené;
- způsob volního projevu:
výslovný X nevýslovný, *per facta concludentia*
 - forma: **písemná prostá**
písemná kvalifikovaná
*např. volní projevy stran na téže listině
nebo veřejnou listinou (notářským
či exekutorským zápisem)*

MÍRA SVOBODY SPOLEČNOSTI

- **Míra svobody lidské společnosti je přímo úměrná míře možného uplatnění svobodné vůle jedince v soukromých poměrech**

✘ *např. o. z. v původním znění z 1964* ☹️

OMEZENÍ PRIVÁTNÍ AUTONOMIE

- **Zásada minimálního omezení lidské svobody v soukromých poměrech;**
jen co je nutné k:
 1. **výkonu svobody jiných**
 2. **ochraně všeobecně sdílených dober**
jakožto **nerozložitelných hodnot patřících všem;**
např. dobrých mravů, veřejné morálky, veřejného pořádku, veřejného zdraví, veřejného bezpečí apod.

SMLUVNÍ PŘÍMUS

- Smluvní přímus *ex lege* nebo *ex contractu*

Příklad:

Zákonná **kontraktační povinnost** uzavřít i **proti své vůli** *např. pojistnou smlouvu* o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou:

- ✓ při výkonu povolání, *např. advokáta*
- ✓ provozem silničního motorového vozidla

= přímus právně **jednat** i proti své vůli v zájmu ochrany **slabšího** (klienta) nebo ochrany **všeobecného dobra** s **volbou s kým jednat** (volba pojistitele).

2. NEFORMÁLNOST

- **Svoboda vůle zvolit si formu právního jednání**

1. neformální
2. formální

- **Výjimečně státem přikázaná právní forma**

1. výslovná
2. přede svědky
3. písemná soukromou nebo veřejnou listinou,

je-li k tomu sdostatek **rozumný důvod ospravedlňující**
státní zásah do svobodné vůle

3. OCHRANA SOUKROMÉHO PRÁVA

■ Ochrana práva

(§ 4 o. z., § 3/věta druhá o. s. ř.) před:

1. ohrožením reálnou hrozbou

✗ jen hypotetická hrozba

2. porušením

■ Deliktní (právně bezdůvodný) zásah:

1. ohrožovací, *např. příprava nebo pokus skutku*

2. dokonáný

■ Zákaz odepření výkonu spravedlnosti

(*denegationis iustitiae*), procesní zásada civilní

4. OCHRANA POKOJNÉHO STAVU

- *Quieta non movere*

§ 5 o. z.

účelem **obnova** narušeného pokojného stavu **odstraněním zřejmého zásahu** (obnovením *statu quo ante*) pomocí obecního úřadu obce s rozšířenou působností

- **Trestní právo správní**
přestupek proti veřejnému pořádku
nebo občanskému soužití

§ 47 nebo 49 přest. z.

5. NIKOMU NEŠKODIT

■ *Neminem laedere*

§ 415 a 420 an. o. z.

nikomu neškodí, kdo vykonává své právo

např. kdo čerpá vodu z cizí studny z titulu svého práva z věcného břemene zatěžujícího cizí pozemek se studnou

6. OCHRANA SLABŠÍ STRANY

■ Slabší člověk je soukromým právem chráněn

1. nezletilec, *srv. práva dítěte* 👤
2. nesvéprávný
3. zaměstnanec, *srv. též odbory*
4. pacient nebo klient
5. spotřebitel
6. nájemce bytu
7. člen spolku
8. původce výtvorů, *např. autor* 🎵 *či vynálezce* ⚡
9. [menšinový akcionář] aj.

PŘÍKLAD: Smluvní licence

■ Autorský zákon

Nevyplývá-li z licenční smlouvy, např. mezi autorem a televizním vysílatelem, jinak, má se za to, že jde o nevýhradní licenci k televiznímu vysílání autora díla.

Nikoli o licenci výhradní.

Tzn. in favorem auctoris.

§ 47/1 *in fine* a. z.

ZÁKAZ ZNEUŽITÍ MONOPOLU

■ Monopol

1. přirozený
2. právní (výhradní koncese)

■ Smlouva připojovací (adhézní)

obchodník s elektřinou je **povinen uzavřít** smlouvu o dodávce elektřiny s **každým**, kdo splňuje předpoklady (**legální smluvní přímus**) a zákazník podepisuje **smluvní formulář** předložený monopolistou, jehož obsah **nemůže** měnit;

srv. např. energet. z. č. 458/00 Sb.

7. DOBRÁ VÍRA *bona fides*

- **Objektivní právní princip poctivosti** (dobra) a **důvěry** (víry)
 - ✓ ctnost (hodnota) slušnosti a spolehlivosti
 - rozumnost
 - oprávněná očekávatelnost druhým (oprávněný zájem)
 - přiměřenost
 - spravedlivost
- **Subjektivní duševní stav**,
objektivně zdůvodnitelného, vlastního **přesvědčení**, že mi patří právo nebo že jedním po právu
 - ✓ právní skutečnost
 - právní omyl
 - stav omluvitelného omylu
 - **nezaviněná nevědomost**

- *Treu und Glauben*
good faith and fair dealing
fair use (USA)
- poctivé (obchodní)
zvyklosti (a. z., z. ochr. zn.)
- zásady poctivého
obchodního styku (obch. z.)
- dobrá víra u smluv
spotřebitelských (o. z.)
- [zásady socialistického
soužití, o. z. 1964]
- bezdůvodné obohacení
z nepoctivých zdrojů

- *guter Glauben*
- dobrověrná držba cizí
věci
- dobrověrná známková
či doménová přihláška
cizí nebo veřejné značky

NĚMECKO

■ *Treu und Glauben*

= **objektivní právní princip dobré víry:**

1. čestnost (poctivost), otevřenost
2. věrnost, *např. zástupce*
3. předvídatelnost druhým
4. zřetel na zájem druhého (pozornost, zohlednění, očekávání)
5. spoleh na druhou stranu (*reasonable reliance*)

■ *guter Glauben*

= **subjektivní dobrá víra (právní stav)**

např. víra držitele cizí věci v to, že mu patří

SUBJEKTIVNÍ STAV DOBŘÉ VÍRY

právní stav vlastního upřímného a pevného přesvědčení o svém subjektivním právu, *kupř. že mi určité označení či licence patří,* nebo o svém jednání po právu, pramenícího z objektivně ospravedlnitelných důvodů, kdy nevím či neměl jsem (nebyl jsem povinen) vědět o opaku a nemohl jsem o tom ani vědět, s nímž právní řád spojuje právní následky

- ☛ *nedostatek absolutní (legální) či relativní (namítací) zápisnou překážkou známkovou*

■ Filozoficky o víře

= osobní vnitřní přesvědčení o něčem
(osobnostní „vrytí“)

× pouze slepá víra

VÝMĚR

„Dobrá víra je duševní postoj charakterizovaný poctivostí a absencí vědomí, že zjevný stav není stavem pravdivým.“

Návrh společného referenčního rámce Evropského zákoníku soukromého práva, DCFR, (znění k 1. 1. 2009)

JUDIKATURA: ochranná známka MARSTALL

„V případech zmiňovaných zákonem o ochranných známkách je nutno vycházet z psychologického konceptu dobré víry, tj. z nevědomosti přihlašovatele o určitých okolnostech.

Tento závěr lze dovodit i z toho, že zákon o ochranných známkách ochranu dobré víry v mravním smyslu obsahuje v jiných ustanoveních zápisné nezpůsobilosti.“

× jiná zápisná překážka
rozporu s dobrými mravy

*„Dobrá víra jako vnitřní psychický stav (přesvědčení)
není předmětem dokazování a usuzuje se na ni pouze
z vnějších okolností.“*

*Rozs. NSS v Brně z 30. 4. 2008,
čj.: 1 As 3/2008-195*

DŮKAZ OKOLNOSTÍ SUBJEKTIVNÍ DOBRÉ VÍRY

■ Okolnosti dobrověrnosti:

1. zákonem nezakázané chování dobrověrného
2. dokázání tvrzeného vnitřního stavu dobré víry
objektivizací vnějších okolností, za nichž lze
usuzovat o dobrověrnosti

(ve známkovém právu stačí „zjevnost“ nepodání
příhlášky ochranné známky v dobré víře)

← OBJEKTIVNÍ HLEDISKA SUBJEKTIVNÍ DOBRÉ VÍRY

- 1. právní fikce rozumného člověka**
*srv. fikci průměrného spotřebitele,
fikci informovaného uživatele či fikci odborníka*
- 2. náležitá opatrnost (dbalost, péče, starostlivost)**
např. nahlédnutí do veřejného rejstříku
 - ☛ **věděl nebo vědět měl a mohl,**
kdo je, či není vlastníkem
srv. koupi zboží od nevlastníka (§ 446 obch. z.)

- Zvláštní ukazatele **objektivních okolností** spekulativní nebo zneužívající registrace či užívání doménového jména .eu **ve zlé víře**

Nř. 874/04

- **Známková přihláška v subjektivní dobré víře:**
 - i. přihlašovatel **nevěděl**, že nemá právo přihlásit si určité označení zboží jen pro sebe (zmonopolizovat si je pro obchodní styk na určitém území) nebo **neměl (nebyl povinen) vědět**, že toto právo **nemá a**
 - ii. zároveň to objektivně ani **nemohl vědět**
(nezaviněná nevědomost)
- **Známková přihláška v subjektivní zlé víře:**
 - i. přihlašovatel věděl, že nemá právo k zápisu určitého označení pro sebe (má je jiný či jde o veřejný statek), nebo by to byl věděl, kdyby byl objektivně náležitě opatrný [kdyby se **nedopustil (hrubé) nedbalosti**]

- **Relativní námitka subjektivní zlé víry přihlašovatele ochranné známky v době podání:**
 - **namítatel dotčen na svých právech**
*např. proti nekalé soutěži, kupř. zabraňováním označení svého zboží nebo parazitováním na pověsti své osoby či zboží, cizí známkovou přihláškou *mala fide**
- **Důvod nezapsání přihlášeného označení**
- **Důvod úředního prohlášení již zapsané známky za neplatnou (i *ex offio*)**

- **Dobrá víra**

bona fides, good faith

- **Zlá víra**

mala fides, bad faith

*srv. např. právo
doménových jmen*

- ✓ spekulativní obsazení doménového jména ne k vlastnímu používání, ale k zabránění jinému až k vydírání jiného

DOBŘÁ VÍRA *v.* ZLÁ VÍRA

- Nezaviněná nevědomost
- Zaviniěná nedbalost
- Zlý úmysl

8. ROZUMNÉ OČEKÁVÁNÍ

- **Rozumnost vlastností právního řádu**

ratio scripta; srv. právní fikci rozumného zákonodárce
rozumné uspořádání osobních a majetkových poměrů

- *Reasonable expectation*

rozumně lze očekávat určité chování

- **Zvláštní zásada obezřetnosti při podnikání
na kapitálovém trhu**

z. č. 256/04 Sb.

9. DOBRÉ MRAVY

- **Souběh a prolínání mravnosti a právnosti**
- **Zlatá pravidla (*aureae regulae*) soukromého práva:**
 1. **neplatnost** soukromoprávních jednání příčících se dobrým mravům § 39 o. z.
 2. **zákaz výkonu** soukromých práv v rozporu s dobrými mravy § 3 odst. 1 o. z.
 3. **soukromoprávní odpovědnost** za škodu úmyslným jednáním proti dobrým mravům § 424 o. z.

- C. c.: *bonne foi* (ve významu dobrých mravů,
jako mravní kategorie)
- ABGB: *gutte Sitten*
- BGB: *Treu und Glauben*
- o. z.: *zásady socialistického soužití*
(původní znění z 1964)

10. ZÁKAZ ZNEUŽITÍ PRÁVA

- **Zákaz výkonu práva na úkor bližního nebo všeobecného dobra (statku, blaha)**

*např. zákaz výkonu práva vlastnického na úkor vlastníka sousedícího pozemku
nebo na úkor pokojného stavu soužití v obci*

- **Vlastnictví zavazuje** (čl. 11/3 LZPS)
K čemu? Ke zdržení se jeho výkonu na úkor

11. PRÁVA NÁLEŽEJÍ BDĚLÝM

- *Vigilantibus iura scripta sunt:*

rozhodnost a odvaha brát se o své právo
právo v rukou schopných;

- ✓ **spí-li se na právech**

- ☛ **zánik** (prekluze) práva *ex lege* uplynutím doby a nečinností
- ☛ **oslabení** práva dlužníkovou námitkou promlčení po uplynutí doby
naturální právo bez nároku

12. PRÁVNÍ BEZPEČÍ

- **Bezpečí:**
 1. **stejného** rozhodnutí o **stejném** právu
 2. rozhodnutí toho, kdo je **příslušen**
 3. **stejného** rozhodnutí **každého**, kdo bude rozhodovat o právu

- **Důkazní jistota nabytí práva**
např. pomocí svědků, veřejnou nebo soukromou listinou aj.

13. ODBORNOST

- **Zásada profesionality**
např. podnikatele

Kdo se hlásí jako příslušník určitého **stavu** nebo **povolání k odbornému výkonu** nebo jinak vystupuje jako **odborník**, je zavázán nahradit škodu způsobenou za určitých okolností

např. odbornost advokáta vůči klientovi, lékaře v soukromé praxi vůči pacientovi apod.

14. LEX RETRO NON AGIT

- **Výslovný ústavní zákaz zpětné účinnosti norem trestního práva**
ve smluvním právu platí **dohodnutá účinnost smlouvy**:
 - a. uzavřením, kdy je shodná s platností
 - b. pozdější účinnost
 - c. dřívější účinnost, *např. již od 1. 1. tohoto roku*

- *Iura quesita*
práva **nabytá** před účinností právní normy,
zůstávají **nedotčena**

15. PRÁVA TŘETÍCH

- **Zákaz výkonu smluvní svobody ke zhoršení postavení třetího (na jeho úkor)**

např. zákaz dohody dědiců na úkor věřitele zůstavitele

16. SMLUVNÍ SPRAVEDLNOST

- **Parita smluvních plnění**
= zásadní vyrovnanost vzájemných plnění s ohledem na účel smlouvy
např. zásadně vyrovnaný poměr užitné hodnoty pronajaté obchodní místnosti a nájemného
- **Přirozený zákon rovnováhy** (vyrovnání braní a dávání), *Gleichgewichtsgesetz, Law of Equilibrium*

17. ZDRAVÝ ROZUM

- *Common sense*
 - = rozumovému poznání nadřazený praktický soud a hodnocení životní situace dle **prožité zkušenosti** (empirie) **bez vlivu právně teoretických znalostí**
 - = intuitivní zdroj základních právních pravd
- **Rozumné očekávání, *reasonable expectation***
- **Rozumné uspořádání poměrů**

18. IN DUBIO MITIUS

- **Důkazní zásada soukromého práva a práva správního** ↓

V pochybnostech o skutku mírněji

- **Výkladové pravidlo pro výklad smluv**
- ✓ smlouvy jsou spíše platné, nežli neplatné
sv. svobodně projevenou vůli stran
- *In dubio pro reo*
důkazní zásada práva trestního ↑

19. PŘEDCHÁZENÍ

- **Předcházení ohrožení nebo porušení soukromého práva nebo všeobecného dobra srv. též právní princip **obezřetnosti**; a to **prevence**:**
- 1. **sporů**
- 2. **soukromých deliktů:**
 - a. **újem majetkových**
 - b. **újem nemajetkových**
 - c. **jiných deliktů**

■ **Generální příkaz prevence vůbec**

Legální generální příkazy

§ 3/2 o. z.

- 1. vyvarovat** se ohrožení nebo porušení práva
- 2. upřednostnit dohodu** o odstranění rozporu stran
vč. možného přispění **prostředníka**
(„zprostředkovatele,“ mediátora) nebo **smírce**
*srv. např. mediaci v kolektivním právu
pracovním nebo v právu autorském a souvisejících
právech; srv. též např. smírčí řízení soudní*

- **Generální smluvní prevence**

§ 43 o. z.

**Legální příkaz smluvníkům odstranit
vše, co může vést ke sporům**

*např. nepoužívat vícevýznamové pojmy
bez vysvětlení jejich určitého významu*

■ **Generální škodní prevence**

§ 415 o. z.

Legální příkaz svým **chováním neškodit**
(*neminem laedere*) na zdraví, majetku, přírodě
nebo životním prostředí,
tzn. neškodit na právech nebo obecných dobrech

= též **generální klausule skutkové podstaty
zakázeného škodního chování;**

k tomu dále viz **zvláštní skutkové podstaty**

deliktního práva škodního

§ 421 – 437 o. z.

20. NEZNALOST ZÁKONA NEOMLOUVÁ

- **Předpokladem je objektivní poznatelnost zákona bez dokazování jeho skutečné znalosti konkrétním člověkem**
 - = neomlouvá zejm. neznalost právních principů a obecných zásad práva soukromého nebo veřejného
 - = nezjišťuje se subjektivní stav vědomí lidí o právu
 - × **právní význam zjištění osobních poměrů člověka**

4. ČÁST

ODVĚTVOVÉ ZÁSADY ZVLÁŠTNÍ

A

ZÁSADY PRÁVNÍCH INSTITUCÍ

ODVĚTVOVÉ ZÁSADY ZVLÁŠTNÍ

■ Právo rodinné

- ✓ zásada rodinné solidarity

■ Právo autorské a právo výkonných umělců

- ✓ zásada **pravdivosti** autorství
či pravdivosti původcovství uměleckého výkonu
- ✓ zásada nepřevoditelnosti majetkových práv autorských
či výkonných umělců mezi živými

■ Právo pracovní

- ✓ zásada závislé práce

ZÁSADY PRÁVNÍCH INSTITUCÍ

Např.:

- **Zásady vypořádání zaniklého společného jmění manželů** § 149/2 - 4 o. z.
- **Zásada *superficies solo cedit*** (X o. z.)
- **Zásada účelovosti sponzorství**

aj.

LITERATURA

- Alexy*, Pojem a platnost' práva. Bratislava 2009.
- Čečotová*, Dobré mravy v slovenskom súkromnom práve. Bratislava 2005.
- Dworkin*, Když se práva berou vážně. Praha 2001.
- Havel*, Dobré mravy a poctivý obchodní styk. Právník, 2000/1.
- Holländer*, Filosofie práva. Plzeň 2006.
- Hurdík*, Zásady soukromého práva. Brno 1998.
- Hurdík/Lavický*, Systém zásad soukromého práva. Brno 2010.
- Kühn*, Aplikace práva ve složitých případech. K úloze právních principů v judikatuře. Praha 2002.
- Lazar/Blaho* (eds.), Základné zásady súkromného práva v zjednotenej Európe. Bratislava 2007.
- Melzer*, Metodologie nalézání práva. Praha 2010.

- Pulkrábek, Zákaz zneužití práva v rozporu s jeho účelem. Praha 2007.*
- Salač, Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu. Praha 2004.²*
- Telec, Váhy a meč aneb Test poměrnosti cíle a prostředku. Právník, 2009/7.*
- Tryzna, Právní principy a právní argumentace. Praha 2010.*
- Večeřa, Spravedlnost v právu. Brno 1997.*
- Verdross, Všeobecné právní zásady a mezinárodní právo. Bratislava (čsp.), 1934/1/2.*
- Wintr, Říše principů. Praha 2006.*

Foto:

Justiční palác, Brno, Morava, Česko 2006

Schiermonnikoog, Frísko, Nizozemí 2006

S. Ivo alla Sapienza, (Francesco Borromini), Řím,
Itálie 2002

Nedvězí, Čechy, Česko 2006

Vranov u Brna, Morava, Česko 2007